

JUOZAS ŽILIONIS

Vilniaus pedagoginis universitetas

HUGONAS SENVIKTORIETIS: NUO SEPTYNIŲ MENŲ KONTEMPLIACIJOS LINK

Hugo of Saint Victor: from the Seven Arts towards Contemplation

SUMMARY

My article considers the treatises by Hugo of Saint Victor: *The Seven Books of Erudition or Didascalion* (*Eruditionis didascalicae libri septem*) and *About Meditation* (*De meditatione*). The first of these treatises explicates the model of scholastic teaching and learning prevalent at those ancient times and systematizes the arts and theological sciences. In step by step manner it introduces a reader into the *trivium* and *quadrivium* and explains their philosophical grounds and places in the harmonious structure of the world. Hugo of Saint Victor associated the seven liberal arts with theology and mysticism. He believed that this association helps his disciples to understand the Sacred Doctrine. The seven non-liberal arts, including mechanics, were treated by him as practical knowledge indispensable for the productive human activity. He based the cognition of reality on psychological mechanisms such as internal experience, freedom of the choice and contemplation. In the second treatise he defined the concept of meditation, enumerated its species and explained the peculiarities of their functioning.

SANTRAUKA

Straipsnyje analizuojami Hugono Senviktoriečio traktatai: *Septynios pamokymo knygos arba Didascalicon* (*Eruditionis didascalicae libri septem*) ir *Apie meditaciją* (*De meditatione*). Pirmasis traktatas atskleidžia tuo laikotarpiu įsitvirtinusių scholastinio mokymo modelį ir yra vienas iš menų bei teologijos mokslų sisteminio pobūdžio veikalų. Juo buvo siekiama ugdytinius supažindinti su *trivium* ir *quadrivium* disciplinomis, teigiant, kad jos turi filosofinį pagrindą ir kiekviena iš jų savitai įkūnija harmoningą pasaulio sanklodą. Septynis laisvuosius menus Hugonas Senviktoretis siejo su teologija ir mistika, kad besimokantieji geriau suvoktų Šventąją Doktriną. Septynis nelaisvuosius menus, apimančius mechaniką, jis priskyrė praktiniam pažinimui, kuris žmogų orientuoja veiklai. Tikrovės pažinimo procesą Hugonas Senviktoretis grindė psichologiniais mechanizmais (vidiniu patyrimu, valia, laisve), o jų veikimą praplėtė kontempliacija. Antrame traktate autorius apibrėžia meditaciją, jos rūšis ir jų funkcionavimo ypatumus.

RAKTAŽODŽIAI: Hugonas Senviktoretis, didaktika, teologija, scholastika, filosofija, mistika, meditacija.

KEY WORDS: Hugo of Saint Victor, didactics, theology, scholastics, philosophy, mysticism, meditation.

IVADAS

XII a. netoli Paryžiaus veikusi Šv. Viktoro vienuolyno mokykla tapo svarbiausiu mistinės ir scholastinės teologijos centru, kuris propagavo egzegezę ir skatino tiek asmens dvasinį tobulėjimą, tiek ir mokslinį tikrovės pažinimą. Šioje mokykloje dėmesys buvo skiriamas ne tik empiriniam, bet ir verbaliniam tikrovės pažinimui. Doktrinų analizė rėmėsi gramatine logika, suvokiant teksto *dvasią per prasmę*, o prasmę – per *raidę*. 1133 m. šios mokyklos vadovu tapo vienas garsiausių teologų, pirmųjų teologinių *sumų* autorius Hugonas Senviktorietis (~1098–1141)¹, gimęs grafų Blankenburgų giminėje, Saksonijoje.

Apie jo gyvenimą žinoma nedaug. Pirmoji Hugono Senviktoriečio mokykla, paskatinusi jį domėtis mokslu, buvo Hamerslebens abatinija, o nuo 1115 m. jis mokėsi šv. Viktoro vienuolyno mokykloje, kurią įsteigė Vilhelmas Šampietis. 1120 m. Hugonas Senviktorietis įgijo magistro laipsnį ir nuo 1125 m. iki pat mirties dirbo šioje mokykloje mokytoju, buvo pirmasis jos teologas.² Savo gyvenamojo meto mokslininkams ir auklėtiniais jis kėlė pagarbą proto universalumu, išskirtiniais gabumais tiek pasaulietiniams mokslams, tiek ir teologijai, todėl amžininkų buvo vadinamas *Naujuoju Augustinu*.

SEPTYNIOS PAMOKYMO KNYGOS ARBA DIDASCALICON

Traktatas *Septynios pamokymo knygos arba Didascalicon (Eruditionis didascalicae libri septem)*, kaip vienas iš svarbiausių menų bei teologijos mokslų sisteminio pobūdžio veikalų, buvo parašytas 1120 metais. Visų pirma, traktato autorius siekė pamažu supažindinti ugdytinus su *trivium* ir *quadrivium* disciplinomis, teigdamas, kad šie mokslai turi filosofinį pagrindą ir kiekvienas iš jų savitai įkūnija harmoningą pasaulio sandarą, be to, laisvuosius menus jis stengėsi susieti su teologija ir mistika, kad besimokantieji geriau suvoktų Šventąją Doktriną.

Traktato pradžioje Hugonas Senviktorietis nurodė šio kūrinio paskirtį ir tikslus, išskirdamas du žinių įgijimo būdus: skaitymą ir mąstymą. Pirmenybę jis tei-

kė skaitymui, kuris leidžia įsisavinti tiek pasaulietiškus, tiek ir šventuosius mokslus. Sėkmingas pasaulietinių raštų ir šventųjų knygų skaitymas, pasak teologo, turi remtis trimis taisyklėmis: pirma, reikia žinoti, ką skaityti; antra, kokia tvarka reikia skaityti – ką pradžioje, o ką vėliau; trečia, kaip reikia skaityti.³ Konkretizuodamas pirmąją taisyklę, ką reikia skaityti, Hugonas Senviktorietis aptaria laisvųjų menų kilmę ir apibrėžia, kokie raštai laikytini šventais. Aiškindamas antrąją taisyklę jis nurodo laisvųjų menų disciplinų ir šventų knygų ryšį, jų eiliškumą, skaičių, autorius ir vertimų pavadinimus. Komentuodamas trečiąją taisyklę pataria, kaip reikia skaityti laisvųjų menų knygas ir Šventąjį Raštą, kad įgytume ne tik gyvenimo išminties, bet

ir išmoktume dorovės, krikščioniško gyvenimo idealų ir normų.

Apibūdindamas laisvųjų menų kilmę ir žmogaus dvasinio tobulėjimo procesą, Hugonas Senviktorietis iškelia išmintį, kuri savyje turi absoliutaus gėrio formą. Išmintis apšviečia žmogų ir jis pradeda save pažinti kaip panašų į kitus kūrinis, suprasedamas, kad yra aukščiau jų⁴. Apšviesta išminties nemirtinga siela išvelgia savo pradus ir, ieškodama kažko ne savyje, atranda savo nekintamumą. Tokią sampratą jis grindė Delfų šventyklos portale iškalta sentencija *Pažink save*, kuri viduramžiais buvo žinoma iš Ambraziejaus Teodosijaus Macrobe's (III a.–IV a. pr.) komentaro Marko Tulijaus Cicerono (106–43 m. per. Kr.) veikalui *Scipiono sapnas* (*In Somnium Scipionis*), perteikusiai Platono ir Plotino idėjas. Sentencija „liudija pamatinę tiesą, kurią kiekvienas, trokštantis išsiskirti iš likusios kūrinijos, kaip žmogus, tai yra kaip tas, kuris *pažįsta save*, turėtų laikyti svarbiausiu principu“⁵. Apibendrinamas šios sentencijos prasmę, Hugonas Senviktorietis teigia, jog „neabejotina, kad jeigu žmogus prisimena savo prigimtį, tai jis supranta viso to, kas kintama, niekybę“⁶. Remdamasis turimais tuo laikotarpiu Platono darbų vertimais ir Varono traktatu *Apie gamtą*, jis tvirtino, kad siela dėl aistrų ir kūniškų potraukių nutolsta nuo savęs, pamiršdama savo prigimtį, ir tik tikro mokymo dėka ji geba iš naujo atrasti savo pradus. Tikrasis mokslas, skatindamas žmogaus išmintį, padeda pažinti tiesą apie pasaulį ir amžiną būtį.

Remdamasis Pitagoru, Hugonas Senviktorietis teigia, kad meilę išminčiai

skatina filosofija, kuri yra „mokslas, [padedantis] pilnai suvokti žmogiškumo ir dieviškumo esmę“⁷. Komentuodamas tokį apibrėžimą, jis atkreipia dėmesį į tai, kad išmintis filosofijoje skiriasi nuo tos išminties, kuri atsiskleidžia praktiniuose menuose, pvz., architektūroje arba žemdirbystėje. Išmintis filosofijoje yra nukreipta į esinių prigimtį ir jų prasmę. Severinas Boethijus turėjo įtakos, kad filosofija, kaip aukščiausias menas, jis suskirstė į keturias dalis: teorinę, praktinę, mechaninę ir loginę. Šios keturios dalys apima visą pažinimo procesą. Teorinė filosofijos dalis „interpretuojama kaip spekuliatyvinė; praktinė, kaip aktyvi, vadinama etika arba morale, nes ji moko gerų papročių; mechaninė vadinama pamėgdžiojamąja todėl, kad siejama su žmonių veikla; loginė, arba kalbinė, už tai, kad remiasi žodžiais“⁸. Teorinė filosofija operuoja dvasiniais, mąstomaisiais ir gamtiniais dalykais, todėl Hugonas Senviktorietis ją skirstė į teologiją, matematiką ir fiziką. Teologija paremta paslapties ir apreikštos tiesos išaiškinimu, matematika – abstrahuotu realaus pasaulio suvokimu, o fizika – gamtos objektų bei reiškinių priežastinių-pasekminių ryšių suvokimu. Tokia filosofijos samprata ir jos studijų struktūra iki XI–II a. buvo privaloma krikščioniškojo ugdymo institucijose.⁹

Praktinė filosofija yra skirstoma į individualią, privačią ir visuomeninę, t.y. į etiką, ekonomiką ir politiką arba, kitaip tariant, į moralinę, ūkinę ir pilietinę. Moralinė yra skirta asmenybės tobulėjimui ir dorybių ugdymui; ūkinė yra siejama su šeimos pareigų pasiskirstymu ir jų at-

likimu, o pilietinė – su visuomeninio gėrio siekimu. Vadinasi, pasak Hugono Senviktoriečio, „individualioji praktika pridera kiekvienam žmogui, privačioji – šeimos galvoms, o politika – pilietinių bendruomenių vadovams“¹⁰.

Mechaninė filosofija skirstoma į septynis nelaisvuosius menus. Mechanikos menai nėra kūrybiški, kadangi „atliekami meistro darbu, pamėgdžiodant įvairias gamtos formas“¹¹. Analogiškai septyniems laisviesiems menams jie skirstomi į *trivium* ir *quadrivium* programą, t.y. į septynis *nelaisvuosius menus*: audimas, armatūra, navigacija, žemdirbystė, medžioklė, medicina, teatras. *Trivium* menai rūpinasi žmogaus išorine prigimtimi, apsaugodami jį nuo įvairių nepatogumų, o likusieji keturi menai – praturtina vidinę žmogaus prigimtį. Skirtinai nuo septynių laisvųjų menų, kaip pažymi Hugonas Senviktorietis, jie skirti ne kilmingiesiems, o plebėjams, kadangi nekilmingų tėvų vaikams pagal jų socialinį statusą buvo prieinami tik mechaniniai menai. Mechanika Hugonui Viktoriečiui – „tai menas, kuris būtinas visų daiktų gamybai“¹².

Šie menai įprasmina realią veiklą. Audimo meną, priklausantį *trivium* programai, sudaro įvairių rūšių veiksmi: verpimas, audimas, siuvimas. Jie „atliekami rankomis su adatos, verpstės, ylos, karštuvų, žirklių ir kitų instrumentų pagalba“¹³ ir skirti rūbų gamybai.

Armatūros menas – tai instrumentų ir ginklų gamyba. Šis menas skirstomas į dvi rūšis: statybinį ir gamybinį. Statybinis armatūros menas dar skirstomas į akmens, medžio ir kitų panašių medžiagų

apdirbimo amatus. Gamybinis menas skirstomas į kalvystę ir liejininkystę.

Navigacijos menui priklauso visa, kas susiję su vietos ir kitų kraštų prekių pirkimu, pardavimu ir jų keitimu. Šiam menui reikalinga ir gražbylystė. „Navigacijos dėka žmonės prasiskverbia į pasaulio paslaptis, aplanko nežinomus kraštus, atranda karščiu alsuojančias dykumas ir užmezga ryšius su barbarų tautomis, išmokdami dar nežinomas kalbas.“¹⁴

Nelaisvųjų *quadrivium* menų programa pradeda žemdirbystės aptarimu, kurią sudaro lauko darbai, sodininkystė, miškininkystė ir daržininkystė. Sodininkystė ir miškininkystė suprantama kaip vaismedžių, vynuogynų ir miško medžių auginimas, o daržininkystė – daržovių arba rožių auginimas.

Medžioklės menui priskiriama žvėrių ir paukščių medžiojimas ir žuvininkystė. Su šiuo menu glaudžiai susijęs maisto, gėrimo ir pavilgos ruošimas, kuris „vadinamas tuo pačiu žodžiu medžioklė (*venatio*), kadangi senovėje žmonės maitino medžioklė, nes daugelyje kraštų, kur duona buvo retenybė, jie valgė mėsą ir gėrė vandenį arba medaus gėrimus“¹⁵. Su medžioklės menu yra susiję kepėjų, mėsinių, virėjų ir smuklininkų darbas.

Medicinos menas sprendžia dvi problemas: sveikatos arba ligos priežastis ir gydymo būdus. Hugonas Senviktorietis išskiria šešias priežasčių rūšis: oras, judėjimas ir ramybė, alkis ir persisotinimas, maistas ir gėrimai, miegas ir būdravimas bei sielos būseną. „Sielos būseną susijusi su sveikata, – pažymi teologas, – kadangi tokie jausmai, kaip pyk-

tis, siaubas arba baimė, iššaukia įsitarščiavimą, o pagarbos arba malonumo būseną sumažina ir nuramina įsitarščiavimą.¹⁶ Gydytojai yra dvejopi: vidiniai arba išoriniai. Be to, tai, kas priskiriama žemdirbystės arba medžioklės produktams, gali būti panaudojama ir vaistų gamybai.

Teatro mokslu baigiama nelaisvųjų *quadriuium* menų programa. Teatras apibūdinamas, kaip žaidimų mokslas (*scientia ludorum*), kurio paskirtis – prasmingai organizuoti žmogaus laisvalaikio praleidimą, rengiant viešus žaidimus, vaidinimus, rungtynes bei liturgines apeigas šventovėse.

Loginė filosofija skirstoma į gramatiką ir samprotavimo meną. Gramatika supažindina su raidėmis, skiemenimis, žodžiais ir sakiniais. Detalaus gramatikos skyrių apibūdinimo nerandame, nes Hugonas Senviktorietis, norintiems plačiau susipažinti su gramatika, pataria skaityti Donato, Servijaus, Prisciano vadovėlius. Samprotavimo meną jis skirsto į dvi nedalomas (tyrinėjimą ir spren-

dimą) ir tris dalomas (įrodymą, tikimybę, sofistika) dalis. Jis pastebi, kad filosofijai priklauso įrodymas, dialektikai ir retorikai – tikimybė, o sofistams ir gudrautojams – sofistika.

Aptaręs filosofijos ryšį su menais, Hugonas Senviktorietis teigia, jog „apie filosofiją galima taip pat sakyti, kad tai meditacija apie mirtį, ir toks jos apibrėžimas labiausiai artimas krikščionims, kurie, paniekinę pasaulietinę sumaištį, bendraudami su mokslais, gyvena amžinybės laukimu.“¹⁷ Be to, jis filosofiją vadina mokslu, atskleidžiančiu visų dieviškų ir žmoniškų dalykų tikrąją prasmę. Pasak jo, tikroji filosofija yra ta, kuri kreipiasi į Dievą arba nematerialią sielą, todėl vadinama teologija [gr. *theos* – dievas, *logos* – mokslas]. Taigi teologija Hugonui Senviktoriečiui yra apmąstymai apie Dievą ir jo dvasinę kūriniją. Šis traktatas atskleidžia tuo laikotarpiu įsitvirtinusių scholastinio mokymo modelį. Apie jo reikšmingumą byloja per 1300 rankraščių, perrašytų įvairiose XII ir XIII amžiaus vienuolynų mokyklose.

MEDITACIJOS SLĖPINIAI

Tikrovės pažinimo procese Hugonas Senviktorietis daug dėmesio skyrė meditacijai, kurią suvokė kaip permanentinį apmąstymą, kuris atskleidžia analizuojamo dalyko pobūdį, priežastį ir jo pagrindą: „Pobūdis – kas yra. Priežastis – kodėl yra. Pagrindas – koku būdu yra.“¹⁸ Be to, jis pirmasis išskyrė ir apibūdino tris meditacijos rūšis: *kūrinių*, *Raštų bei elgesio* ir pagrindė jų psichologinį funkcionavimą.

Pirmąją meditaciją Hugonas Senviktorietis kildina iš žavėjimosi, antrąją – iš skaitymo, o trečiąją – iš stebėjimo. Žavėjimasis kūrinija pažinimo procese skatina klausimą, klausimas kreipia į tyrinėjimą, o tyrinėjimas – į atradimą. Sekdamas šv. Augustinu, pasaulėvaizdžiui jis suteikia ženklo funkciją. Šią funkciją Hugonas Senviktorietis grindžia tokiu pavyzdžiu: „Išsidėstymas: danguje viskas lygu, žemėje – aukšta ir žema; iš čia

žavėjimasis. Priežastis: žemiškam gyvenimui – žemė, dangiškam gyvenimui – dangus; iš čia klausimas. Pagrindas: kokia žemė, toks ir žemiškas gyvenimas, koks dangus, toks ir dangiškas gyvenimas; iš čia tyrinėjimas.¹⁹

Apibūdindamas antrąją (*Raštų*) meditaciją, jis atkreipia dėmesį į dvi jos raiškos linkmes: kokiū būdu mes žinome apie egzistenciją, kas parašyta Šventajame Rašte, ir kokiū būdu ta egzistencija gali būti vykdytina, nes „meditacija – tai sprendimo radimas: kaip įdiegiama tai, kas sužinoma, nes žinojimas neduoda naudos, jei neįdiegiamas“²⁰. Šventojo Rašto aiškinimas ir meditacija, pasak Hugono Senviktoriečio, turi tris aspektus: istorinį, alegorinį ir tropologinį. Istorinis aspektas atskleidžia tiesioginę pasakojimo reikšmę, kad medituojantis žmogus žavėtųsi Dievo darbais, jų teisingumu ir teisėtumu. Alegorinis aspektas siejamas su esinių idėjomis, ugdančiomis supratimą ir tikėjimą, kurios išryškina Dievo plane išdėstytą praeities ir ateities įvykių sąryšį. Tropologinį aspektą sudaro moralinė ir pamokomoji Šventojo Rašto prasmė, kuri skatina krikščioniškų dorybių supratimą ir jų įprasminimą.

Raštų meditacijoje skaitymas (*lectio*), turintis penkis samprotavimo laipsnius ir glaudžiai besisiejantis su malda, sulaužo trejeto principą: „pirmiausia skaitymas teikia medžiagos tiesos pažinimui, meditacija [tą medžiagą] pritaiko, malda pakylėja, veikimas panaudoja, kontempliacija ja džiaugiasi.“²¹

Trečiajai elgesio meditacijai priskiriama žmogaus jausmai, mintys ir darbai (veiksmi). Jausmų, minčių ir darbų me-

ditacija yra adekvati psichologinei žmogaus struktūrai, kuri atspindi esminius jos sandus: emocinį, pažintinį ir aktyvų asmens gyvenimą. Teigiamus emocinius išgyvenimus Hugonas Senviktorietis tapatina su jų teisingumu ir nuoširdumu, nes tik „geras jausmas yra tuomet, kai jis skirtas tam, kam privalu ir kokiū būdu privalu“²². Žmogaus jausmus ir išgyvenimus jis sieja su mintimis, kurios turi būti tyros ir sutvarkytos: „tyros būna tuomet, kai kyla ne iš blogų jausmų ir nesukelia blogų jausmų. Sutvarkytos – tuomet, kai kyla pagrįstai, tai yra deramu laiku.“²³ Jausmai ir mintys determinuoja tam tikrus žmogaus veiksmus, kurie, pasak Hugono Senviktoriečio, privalo turėti gerą intenciją. „Gera intencija ta, kuri yra paprasta ir teisinga: paprasta – be piktumo, teisinga – be nežinojimo.“²⁴ Be to, svarbu, kad teisinga intencija padėtų skirti gėrį nuo blogio ir geri veiksmai būtų užbaigiami su atkakliu užsispyrimu, „kad nei atkaklumas nesustingtų, nei meilė neatvėstų“²⁵.

Aptardamas žmogaus elgesio meditaciją, Hugonas Senviktorietis ją sieja su svarstymu, pavadindamas tai *širdies judesiu*, kuris gali būti išorinis ir vidinis. Išorinis svarstymas determinuotas kitų žmonių samprotavimais ir nuomone (mano poelgį vertina kiti), o vidinis svarstymas paremtas asmens sąžine (proto ir valios dermė). Elgesio meditacija lavina mąstymą ir ugdo jausmus, ji nukreipta į asmens saviugdą, kad žmogus „stebėtų visus judesius, atsirandančius širdyje: iš kur kyla ir kur linksta. Iš kur kyla [reikia spręsti] pagal kilmę, kur linksta – pagal baigmę.“²⁶ Baigmė ir

kryptis atsispindi kiekviename žmogaus poelgyje.

Visi svarstymai, kaip *širdies judesiai*, kyla iš tam tikros priežasties ir yra skirti konkrečiam adresatui. Bet koks *širdies judesys* turi savo kilmę. Vienais atvejais jų kilmė aiški, kitais – paslėpta. Tiek aiškūs, tiek ir neaiškūs *širdies judesiai*, arba svarstymai, gali būti geri arba blogi. Geri *judesiai*, kaip pastebi Hugonas Senviktorietis, kyla iš Dievo, o blogi – arba iš kūno, arba iš velnio.

Jeigu *judesiai* yra abejotinos kilmės, tai juos vertiname pagal baigmę, nes „baigtis parodo tai, kas slypi nuo pradžių, todėl negalintis spręsti apie savo judesius nuo pradžios, tegul ieško baigties ir užbaigos.“²⁷ Blogi *judesiai*, kylantys iš kūno, dažniausiai atsiranda dėl būtinumo, o kylantys iš velnio – dėl jų nepagrįstumo. Blogų kūniškų *judesių* priežastis yra žmogaus nesaikingumas, o velnio inspiruoti judesiai yra išoriški ir svetimi žmogaus protui.

Širdies judesiai, arba sprendimai, atlieka trejopą funkciją: pirma, jie padeda at-

skirti gerį nuo blogio; antra, padeda nustatyti gerumo laipsnį; trečia, apibūdina veiksmo arba poelgio vertę. Suskaidęs elgesį į jo struktūrinius komponentus, t.y. poelgius, Hugonas Senviktorietis pažymi, kad kiekvienas medituojamas poelgis turi savo baigmę ir kryptį.

Elgesio meditacija visų pirma paremta žmogaus išpareigojimu arba tam tikrais įžadais. Sąžinė padeda nustatyti tai, jog „kas padaryta teiktų nuopelną, o nepadaryta keltų kaltumą“²⁸. Medituodamas gerą veiklą, pasak Hugono Senviktoriečio, žmogus gali susidurti su dviem blogybėmis: sielvartu ir išitraukimu (*occupationem*). Sielvartas gimdo kartelį ir kyla tuomet, kai pritrūkstama kantrybės užsibrėžtiems darbams atlikti. Išitraukimas sukelia išsiblaškyimą ir atsiranda dėl nesaikingo savo galių reiškinio. Be to, meditacijos procese apsvarstomas bei įvertinamas egzistencijos būdas ir brėžiami tolimesnės veiklos ir elgesio kontūrai, padedantys derinti žemiškąjį gyvenimą su Šventojo Rašto mokymu.

UŽSKLANDA

Vadovaudamas Šv. Viktoro mokyklai, Hugonas Senviktorietis reikalavo, kad mokiniai studijuotų teologiją ir visas septynias laisvųjų bei nelaisvųjų menų disciplinas. Pasaulietinio ir mistinio pažinimo procesą jis siejo su psichologija, kurioje pažinimas buvo paremtas patyrimu ir plėtojamas abstrahavimo operacijomis. Abstrakcijos pagrindinį elementą, pasak Hugono Senviktoriečio, sudaro dėmesio sukaupimas ir išlaikymas,

norint atskleisti kokį nors tikrovės objektą, reiškinį, faktą ar įvykį ir išskirti jį iš kitų. Jo gnoseologinė koncepcija vienijo prigimtinių pažinimą (*philosophia*) ir teologijos (*divinitas*) bei mistikos teoriją. Teologijos ir mokslo ryšiams pagrįsti Hugonas Senviktorietis išskyrė proto tiesas (*ex ratione*), protu suvoktas tiesas (*secundum rationem*), proto prigimtines galias (*supra rationem*) ir protui priešingas tiesas (*contra rationem*) bei už jas aukš-

tesnes tikėjimo tiesas ir teigė, kad tikėjimo tiesos neturi prieštarauti proto tiesoms. Svarbiausias Hugono Senviktoriečio nuopelnas yra tas, kad jis sukūrė scholastiką ir mistiką jungiančią sistemą. Tokia sistema grindė prielaidą Hugonui Senviktoriečiui teigti tai, jog būtis pažįs-

tama trejopa išvalga: mąstymu (jusliniu ir vaizdiniu), apmąstymu (sąvokiniu) ir kontempliavimu (intuicija). Vadinas, Dievo pažinimas vyksta protu bei kontempliacija. Šios idėjos turėjo įtakos jo mokiniui, garsiajam *sentencijų meistrui* Petruui Lombardui bei scholastikos raidai.

Literatūra ir nuorodos

- ¹ Žr.: F. Cayré. *Patrologie et Histoire de la Théologie*. – Paris: Desclée & Co, 1930, t. 2, p. 438.
- ² Žr.: *Dictionnaire du Moyen Age*. Sous la direction de Claude Gauvard, Alain de Libera, Michel Zink. – Paris: PUF, 2002, p. 1270.
- ³ Žr.: Hugonis de S. Victore. *Eruditionis didascalicae libri septem*. Liber primus, – De Studio legendi, [cap. I]. // *Opera omnia*. Ed. Migne, Patrologiae cursus completus: Series latina, t. 176. – Paris, 1880, p. 741.
- ⁴ Žr.: Hugonis de S. Victore. *Eruditionis didascalicae libri septem*. Liber primus, – De Studio legendi, [cap.II], p. 741–742.
- ⁵ Popiežius Jonas Paulius II. *Enciklika „Fides et Ratio“*. – Vilnius: Aidai, 2000, p. 4.
- ⁶ Hugonis de S. Victore. *Eruditionis didascalicae libri septem*. Liber primus, – De Studio legendi, [cap. II]. p. 741.
- ⁷ Hugonis de S. Victore. *Eruditionis didascalicae libri septem*. Liber primus, – De Studio legendi, [cap. V]. p. 744.
- ⁸ Ten pat, liber secundus, [cap. II], p. 752.
- ⁹ Žr.: Alain de Libera. *La philosophie médiévale*. – Paris: PUF, 1993, p. 319.
- ¹⁰ Hugonis de S. Victore. *Eruditionis didascalicae libri septem*. Liber secundus, [cap. XX], p. 759.
- ¹¹ Ten pat, [cap. XXI], p. 760.
- ¹² Ten pat.
- ¹³ Ten pat, [cap. XXII].
- ¹⁴ Ten pat, [cap. XXIV], p. 761.
- ¹⁵ Ten pat, [cap. XXVI].
- ¹⁶ Ten pat, [cap. XXVII], p. 762.
- ¹⁷ Ten pat, [cap. I], p. 752.
- ¹⁸ Hugonas Viktoriškis. Apie meditaciją. // *Naujasis židinys-Aidai*, 1995, Nr. 3, p. 180.
- ¹⁹ Ten pat.
- ²⁰ Ten pat.
- ²¹ Ten pat.
- ²² Ten pat, p. 181.
- ²³ Ten pat.
- ²⁴ Ten pat.
- ²⁵ Ten pat.
- ²⁶ Ten pat.
- ²⁷ Ten pat.
- ²⁸ Ten pat, p. 182.